

Over verbinden en loslaten

Het culturele veld is een bondgenoot en een nieuw jaarlijks ritueel rijker. Elke dag verbindt OP/TIL inzichten en expertise van zoveel mogelijk cultuurmakers. Om succesvol ongewone samenwerkingen mogelijk te maken. Over de grenzen van gemeenten, disciplines en sectoren heen. Het inspiratie- en netwerkevent OP/HEF is een feit. Op 8 oktober 2020 verzamelden ruim 70 cultuurmakers in De Hoorn in Leuven, samen met een veelvoud aan online deelnemers via livestreaming.

Inspiratie, hoopvolle handvatten en nieuwe verbindingen troef tijdens deze 1e editie van OP/HEF, die in het teken stond van het thema 'grip op het ongewone'. De coronacrisis schudde ons door elkaar. De wereld van gisteren is niet meer. En de wereld van morgen? Zo mogelijk nog onzekerder dan gewoonlijk. De cultuursector bevindt zich in zwaar weer. Uitgerekend de sector die altijd manieren biedt om grip te proberen krijgen op het onbekende. Door verhalen te vertellen, door

“Toekomst, je bent onzeker, enkel dat is zeker. Wat ons rest is hoop.”

Selm Wenselaers — historicus en dramaturg

de verbeeldingskracht aan te zetten en verfrissende oplossingen te bieden. Daar waar de ratio tekort schiet. Wat hebben omgaan met een onzekere toekomst en grensverleggende samenwerkingen aangaan met elkaar gemeen? We moeten samen een stap voorwaarts zetten. Maar dan in het niets, geblinddoekt. Het is eigen aan ons mensen om zo snel mogelijk op zoek te gaan naar nieuwe zekerheden. Naar duidelijke structuren om ons leven aan op

te hangen. Naar mensen die onze overtuigingen delen en bevestigen dat we goed bezig zijn. De realiteit is dat we voorlopig blind varen. Dat het lastig wordt onze toekomst met vertrouwen tegemoet te treden. Maar er valt ook licht door de gaten die werden geslagen. Er vallen nieuwe kansen te rapen. En wat geldt voor ons als mensen, geldt even goed voor de cultuursector. Het is aan ons om zelf vorm te geven aan het nieuwe normaal. De kansen voor de cultuursector bevinden zich met name in onverwachte, grensverleggende samenwerkingen.

Tijdens OP/HEF voorzagen we elkaar van inspiratie en moed, in een tijd als deze nog meer waard dan praktische tips en tricks. Wat goed samenwerken inhoudt en wat samenwerkingen nodig hebben om te slagen, vatten we samen in deze bundeling van optillende ingrediënten. De grootste gemene delers in de verhalen van sprekers én deelnemers: loslaten en verbinden. De oogst van OP/HEF 2020.

OPTILLENDE

DE BLIK IN DE SPIEGEL

Wat de cultuursector tot de cultuursector maakt. Wat de kunsten tot de kunsten maakt.

Een metaperspectief

De cultuursector biedt andere sectoren en werelden ethiek. Ethiek betekent hier evenveel als kritisch denkvermogen. Cultuurmakers kunnen vanuit een metaperspectief naar systemen kijken en ze bevragen. Ze komen zo tot vaststellingen die je niet ziet wanneer je zelf in dat systeem zit.

Waar het verstand niet bij kan

Cultuurmakers kijken anders naar de wereld dan wetenschappers en politici. Emoties, verhalen, ritmes en beelden, dat is het materiaal waarmee ze aan de slag gaan. Ze zetten de verbeeldingskracht aan, bieden ons de kans om nieuwe werelden te ontdekken en ondersteunen mensen zo in hun alledaagse hindernissen.

“Wat als het positivisme de overhand zou krijgen in onze maatschappij? Dan maken die mondmaskers en afstand misschien minder uit. In de plaats daarvan komt goesting om te zoeken naar wonderlijke en creatieve manieren van connectie maken.”

— online deelnemer OP/HEF 2020

Nuance aanbrengen

Het is al polarisering wat de klok slaat. Zeker wanneer zich een crisis aandient, mensen snel opnieuw zekerheid willen en opkijken naar daadkrachtige leiders die met makkelijke oplossingen voor complexe problemen komen. Cultuurmakers kunnen hier kleurschakeringen aanbrengen. Ze zorgen voor nuance en laten ruimte voor twijfel.

Fricie en respectvolle ontwrichting

Kunst komt niet met kant-en-klare oplossingen, prikt soms net in de wonde. Kunst destabiliseert en confronteert soms. Alleen zo ontstaan nieuwe openingen. De kunsten kunnen op hun beurt zelf ook frictie gebruiken. De confrontatie met andere sectoren van de samenleving kan gezond zijn.

Grip krijgen

In mythes, verhalen, romans, theaterstukken en films vertellen we elkaar over het leven. Over de liefde, hoop en wanhoop, verdriet, vreugde, leven en dood. Door die verhalen te delen, leren we elkaar omgaan met de existentiële onderdelen van dat leven.

“Een sterkte van sociaal-cultureel werk is het nauwe contact met de mensen. Je hebt voeling met de brede samenleving. Ga daarmee aan de slag.”

Amani El Haddad — arabist en sociaal-cultureel werker

Sociaal-artistiek werk

De rol van cultuurmakers is om dingen op de agenda te zetten, niet om sociale bewegingen op gang te trekken. Het artistieke wordt ingezet als middel om publieke debatten over lastige onderwerpen op gang te trekken, zonder het er te dik op te leggen. Dat is samen op verwonderde wijze proberen.

DE MENSELIJKE BLIK

“Ego's zijn van onze grootste demonen, waar we allemaal tegen moeten vechten in onze organisaties.”

Angelo Vermeulen — kunstenaar, bioloog en ruimtevaartonderzoeker

Kwetsbaar zijn

In samenwerkingen gaat het te vaak over cijfers en resultaten, te weinig over de mensen met wie of voor wie je werkt. Mensen lijken bang om zich kwetsbaar op te stellen. Het is belangrijk aandacht te hebben voor emoties en persoonlijke benaderingen. Tijd om alle ego's buitenspel te zetten.

“De kracht en schoonheid zitten niet in een masterplan, maar in harmonie.”

— deelnemer OP/HEF 2020

Samenwerking boven eigen-werking

Zet de samenwerking altijd boven je eigen doelstellingen of profilering en vertrek vanuit gelijkwaardigheid tussen de partners. Dat begint met projecten samenbrengen die vanuit gedeelde waarden vertrekken.

“Partnerschappen opbouwen heeft tijd nodig. Tijd om elkaar echt te leren kennen, elkaar te leren begrijpen, elkaar te waarderen. Uiteindelijk bouw je vertrouwen op en kom je tot een volwaardige samenwerking.”

Kurt Declercq — Vormingplus Midden en Zuid-West-Vlaanderen

Eigenaarschap delen

Gedeeld eigenaarschap betekent niet dat je partners een aantal zaakjes laat opknappen of dat je op die manier makkelijk aan de voorwaarden voor subsidies voldoet. Je moet samen het denkproces voeren. Betrek je partners van bij het begin, niet pas wanneer alles al bepaald is.

“Het lopen in een ander zijn schoenen kan je misschien net doen voelen wat de ander wil bedoelen.”

Hind Eljadid — woordkunstenaar

Durf je stoel af te staan

Er bestaan verschillende soorten leiderschap. Welke soort werkt, is sterk afhankelijk van de samenstelling van je groep. Sommige mensen hebben meer traditioneel hiërarchisch leiderschap nodig. Anderen zijn meer gebaat bij ruimte voor het mentale aspect. Ga in dialoog met je teamgenoten en durf je stoel af te staan wanneer daar vanuit de groep behoefte aan is.

DE NOBELE ONBEKENDE BLIK

“De confrontatie met andere en onverwachte inzichten maakt dat je beter gewapend bent om met onzekerheid om te gaan.”

Patrick Stouthuysen — uit naam van Caroline Pauwels, hoogleraar en rector VUB

Omring je met mensen die anders zijn

De cultuursector is nog altijd te weinig divers, er worden nog steeds dezelfde profielen aangeworven. Mensen omringen zich nu eenmaal het liefst met mensen die op hen lijken en die hun overtuigingen delen. Maar je moet beter kijken, externe blikken binnenhalen, breed connecteren. Spreek en werk met mensen van buiten je eigen kringen of sector en laat ruimte voor onverwachte gesprekken. In die ontmoetingen komen de meest verfrissende inzichten bovendrijven.

“Sociale en culturele verschillen leiden vaak tot het afbrokkelen van solidariteit, maar ze kunnen ook voor schoonheid zorgen.”

Ciel Grommen — beeldend kunstenaar en architect

“Die bewegingen, staccato. Stoemelings, strompelend, steeds weer zoekend.”

Selm Wenselaers — historicus en dramaturg

Falen mag, experimenteren moet

Ruimte voor experiment laten, is noodzakelijk om praktijken te laten groeien. Wanneer je partners benadert met een idee én de boodschap dat je plan kan en mag mislukken, krijg je andere input dan wanneer je met ijzersterke verwachtingen komt aanzetten. Maak tijd om te ontdekken en fouten te maken, dat leerproces is belangrijk.

“Durf af te wijken van oorspronkelijke ideeën en soms los te laten om daarna terug verbinding te zoeken.”

Kurt Declercq — Vormingplus Midden en Zuid-West-Vlaanderen

DE INHOUDELIJKE BLIK

“Ga er gewoon voor, los van al wat erbij komt kijken dat niet bij de inhoud hoort.”

Ciel Grommen — beeldend kunstenaar en architect

De inhoud primeert

Ga geen samenwerkingen aan louter om aan een decreet te voldoen en laat de inhoud zeker niet afhangen van de beschikbare subsidiekanalen en administratieve verplichtingen. Veel randvoorwaarden gaan immers aan die inhoud voorbij. Dat betekent misschien minder samenwerkingen, maar ongetwijfeld meer duurzame samenwerkingen.

“Ik geloof in sturing vanuit waarden die, geconfronteerd met het onvoorziene, helpen om keuzes en beslissingen te maken.”

Patrick Stouthuysen — namens Caroline Pauwels, hoogleraar en rector VUB

INGREDIËNTEN

Verschillen overstijgen

Cross-culturele en cross-disciplinaire uitdagingen zijn inherent aan een transdisciplinaire praktijk. Wanneer je in een andere context belandt, is het normaal dat daar andere ideeën bestaan over wat kunst of cultuur is. Wanneer je met experts uit verschillende disciplines aan tafel zit, is het normaal dat het geduld en inspanning vergt om iedereen steeds up to speed te krijgen. Deze uitdagingen hoeven de samenwerking echter niet in de weg te zitten. Ze zorgen er net voor dat we onze eigen denkkaders verlaten.

“Het gaat erom dat je goed kijkt. Niet vooruit, maar naar waar je bent, in welke tijd. Naar wat er nodig is.”

Selm Wenselaers — historicus en dramaturg

Bottom-up

Wees je bewust van de context waarin je je begeeft en gebruik die als grootste inspiratiebron. Wat beweegt er in de samenleving? Betrek je doelgroep, betrek de burgers. Kijk wat er nodig is, voor en met welke mensen je een project aangaat en laat dingen van onderuit groeien. We denken soms dat we door vorige ervaringen weten hoe we moeten handelen, maar laat die vooroordelen los. Bottom-up is de weg voorwaarts.

DE ONVERWACHTTE BLIK

“Belangrijk is niet of je alle antwoorden weet, wel of je beschikt over een goede zoekstrategie om betrouwbare antwoorden te vinden.”

Patrick Stouthuysen — uit naam van Caroline Pauwels, hoogleraar en rector VUB

Maak twijfel tot je bondgenoot

We moeten af van het idee dat experts en specialisten alwetend zijn. Het gaat er niet om dat je beweert de waarheid en alle antwoorden in pacht te hebben, het gaat erom dat je over een methode beschikt die je toelaat op een betrouwbare en voor iedereen verifieerbare manier kennis te verwerven. Iedereen zou een stukje wetenschapper in zich kunnen gebruiken.

Laat je ‘plan de campagne’ los

Manieren van werken, regels, procedures, stappenplannen zijn nuttig zolang ze nuttig zijn. Ze werden in het leven geroepen om een bepaald probleem aan te pakken, maar je moet ze durven schrappen wanneer de situatie verandert. Laat je ‘plan de campagne’ los en laat koerswijzigingen toe.

“Boek met onverwachte middelen de resultaten waar je al lang van droomt.”

Angelo Vermeulen — kunstenaar, bioloog en ruimtevaartonderzoeker

‘Hacking ethos’

Leg al wat je hebt op tafel en ontleed zelfs het meest banale object of onderdeel van een plan tot haar waardevolle delen. Durf verder te kijken dan wat je ziet. Met deze ‘hacking ethos’ sta je heel sterk tegen het onvoorspelbare.

Leer elkaars taal spreken

Een duurzame verbinding ontstaat pas als je elkaar goed begrijpt en beide partijen investeren. Een neutrale facilitator kan de dialoog tussen partners stimuleren en meehelpen een beloftevolle samenwerking concreet en solide te maken. Met respect voor elkaars wensen en inbreng.

Centrale waarden

Pin je niet te veel vast op concrete doelen en ambities. Besef dat de kans groot is dat je die zal moeten loslaten. Zet op tijd een stap terug om uit te zoomen en je kernwaarden opnieuw scherp te stellen. Weet vooral wat je wil worden en wat je niet wil worden. Vanuit centrale waarden kan je inspelen op opportuniteiten die zich aandienen, op een manier die altijd dicht bij je organisatie blijft.

“Het is een doodoener, maar we hadden maar één jaar de tijd.”

Kurt Declercq — Vormingplus Midden en Zuid-West-Vlaanderen

Lof der traagheid

Maak voldoende ruimte en tijd om met je partners uit te spitten ‘wat elk van ons wil’. Om de ethische kant van je kwestie uit te diepen, om nazorg te bieden of een politiek debat aan te snijden. Experiment is een goede start, maar een doorstart van het project heeft ook zijn meerwaarde.

Disclaimer

“Zo doen we de coviddans de hele tijd.” — Katharina Smets, moderator

Deze ‘Optillende ingrediënten’ zijn een bundeling van meningen, inzichten, suggesties, ambities en ideeën van de sprekers en deelnemers aan het inspiratie- en netwerkevent OP/HEF, op 8 oktober 2020. Aan deze ingrediënten kunnen geen rechten worden ontleend. Andere ingrediënten worden niet uitgesloten.

De dag vond plaats op gepaste afstand in De Hoorn in Leuven en online via livestreaming. Dankzij een culturele tinder gingen deelnemers ook vooraf met elkaar in gesprek.

Luc Martens, kwartiermaker voor OP/TIL en Joachim Pohlmann, kabinetchef cultuur, spraken een welkomstwoord uit. Selm Wenselaers droeg een brief aan de toekomst voor. Patrick Stouthuysen verzorgde uit naam van Caroline Pauwels de openingstak, de verkennende blik. Ciel Grommen (Seasonal Neighbours), Kurt Declercq (United Perfection) en Sylvia Matthys uit naam van Amani El Haddad (Veggie=Hala) boden een inkijk in hun ongewone samenwerkingen. Angelo Vermeulen hield een slotpleidooi voor antigrif. Hind en Zahra Eljadid sloten de dag af in woord en beeld.

Met dank aan de deelnemers voor de eigen blik.

OP/TIL en creative consultancy Cornelis Serveert realiseerden samen het programma. © 15/10/2020

